

ปัญหาเกี่ยวกับมาตรการคุ้มครองความปลอดภัยของพยานบุคคลในคดีอาญา¹

ณัฐธิดา รัตนเดชชัย²

จากการศึกษาปัญหาเกี่ยวกับมาตรการคุ้มครองความปลอดภัยของพยานบุคคลในคดีอาญา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมา แนวคิด และหลักการเกี่ยวข้องกับการคุ้มครองความปลอดภัยของพยานบุคคลในคดีอาญา มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องตามกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ การดำเนินคดีอาญาจำเป็นต้องอาศัยพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความจริงเพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ไม่ว่าจะเป็นพยานบุคคล พยานเอกสาร หรือพยานวัตถุ โดยเฉพาะพยานบุคคลซึ่งมีบทบาทสำคัญเพราะเป็นผู้ที่เห็นเหตุการณ์โดยตรง ไม่ว่าจะเป็นประจักษ์พยานหรือผู้ร่วมกระทำความผิดที่กลับใจและให้การเป็นประโยชน์ อย่างไรก็ตาม พยานบุคคลในคดีอาญายังไม่ได้รับความคุ้มครองอย่างเพียงพอ โดยเฉพาะในคดีร้ายแรงที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มผู้มีอิทธิพลหรือองค์กรอาชญากรรม ไม่ว่าจะเป็นคดียาเสพติด การค้ายาเสพติด หรือการก่อการร้าย พยานมักเผชิญกับการข่มขู่คุกคาม ทำให้ไม่กล้ามาให้การเป็นพยาน ทั้งที่การเบิกความของพยานอาจเป็นปัจจัยชี้ขาดในการพิสูจน์ความผิด หากปราศจากพยาน ศาลอาจต้องยกฟ้องจำเลยแม้จำเลยจะกระทำความผิดจริง ซึ่งส่งผลกระทบต่อผู้เสียหายและบั่นทอนประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมโดยรวม ดังนั้น การคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้พยานมีความมั่นใจและปลอดภัยในการมาให้การ ซึ่งจะช่วยให้รัฐสามารถสืบสวนและลงโทษผู้กระทำความผิดได้อย่างมีประสิทธิภาพและทำให้กระบวนการยุติธรรมบรรลุวัตถุประสงค์ในการอำนวยความยุติธรรมอย่างแท้จริง

ประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นภาคีในอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 (United Nations Convention against Transnational Organized Crime: UNTOC) อนุสัญญานี้ได้วางหลักเกณฑ์ที่สำคัญเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานและผู้เสียหายจากอาชญากรรมข้ามชาติ โดยเฉพาะข้อ 24 ของอนุสัญญาฯ เรียกร้องให้ประเทศภาคีตรากฎหมายหรือจัดให้มีมาตรการเพื่อคุ้มครองพยานที่ให้การในคดีอาญาเกี่ยวข้องกับความผิดที่อยู่ภายใต้อนุสัญญา และข้อ 25 ของอนุสัญญาฯ ก็กำหนดให้รัฐภาคีดำเนินการคุ้มครองและให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหาย โดยเฉพาะในกรณีที่ผู้เสียหายถูกข่มขู่หรือถูกคุกคามจากองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ จึงได้ผลักดันให้มีการปฏิรูประบบกฎหมายเพื่อรับรองสิทธิของพยานในคดีอาญา โดยสะท้อนผ่านรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้บัญญัติถึงสิทธิของพยานในคดีอาญาเป็นครั้งแรกไว้ในมาตรา 244 โดยครอบคลุมทั้ง

¹บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระ เรื่องปัญหาเกี่ยวกับมาตรการคุ้มครองความปลอดภัยของพยานบุคคลในคดีอาญา โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชรินทร์ เทพสุเมธานนท์ และคณะกรรมการสอบ คือ รองศาสตราจารย์เรืองยศ แสนภักดี และ อาจารย์ ดร.พิรพงศ์ จงไพศาลสกุล

²นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (ส่วนกลาง) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

การคุ้มครองความปลอดภัย การปฏิบัติอย่างเหมาะสม และการให้ค่าตอบแทนอันสมควร อันสอดคล้องกับหลักการว่าด้วยศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในระบอบประชาธิปไตย จึงได้ตราพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 เพื่อยกระดับการคุ้มครองพยานในคดีอาญา พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้กำหนดให้มีการจัดตั้งสำนักงานคุ้มครองพยานขึ้นภายในกระทรวงยุติธรรม โดยมีอำนาจหน้าที่หลักในการดำเนินการคุ้มครองพยานทั้งในระดับทั่วไปและระดับพิเศษ รวมถึงการจัดสรรการปฏิบัติที่เหมาะสมแก่พยาน และประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อให้การคุ้มครองมีประสิทธิภาพสูงสุด ต่อมารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40(5) ยังคงใช้หลักการเดิม โดยเฉพาะในด้านความปลอดภัย การปฏิบัติที่เหมาะสม อันเป็นหลักประกันที่ช่วยสร้างความเชื่อมั่นให้แก่พยานในการให้ความร่วมมือกับรัฐในการแสวงหาความจริง และเสริมสร้างประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมให้มีความเป็นธรรมและน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น³ แต่ภายหลังจากที่พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ได้บังคับใช้มาระยะหนึ่งปรากฏว่ามีบทบัญญัติบางประการที่บัญญัติไว้ไม่สอดคล้องกับการปฏิบัติงาน สภาพเศรษฐกิจ ภาระค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นกับพยาน รวมทั้งไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับอำนาจของพนักงานเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว ส่งผลให้ความเชื่อมั่นและความศรัทธาในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาลดลง ทำให้พยานไม่มีความเชื่อมั่นและไม่กล้าที่จะมาเป็นพยาน ไม่สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้ ตลอดจนสร้างภาระค่าใช้จ่ายแก่พยานที่มาให้การเป็นพยาน ทำให้การปฏิบัติภารกิจงานคุ้มครองพยานไม่มีประสิทธิภาพตามเจตนารมณ์ของกฎหมายที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งจะเกิดผลกระทบต่อความมั่นคงและภาพลักษณ์ของประเทศเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้น เพื่อให้การคุ้มครองพยานสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 68 ที่กำหนดให้รัฐพึงจัดระบบการบริหารงานในกระบวนการยุติธรรมทุกด้านให้มีประสิทธิภาพ เป็นธรรมและไม่เลือกปฏิบัติ จึงได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2565 โดยแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติเกี่ยวกับมาตรการทั่วไปและมาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน หน้าที่และอำนาจของสำนักงานคุ้มครองพยาน และอำนาจของพนักงานเจ้าหน้าที่ในการคุ้มครองความปลอดภัยของพยานและหลักเกณฑ์การจ่ายค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายแก่พยานเพื่อให้พยานเกิดความเชื่อมั่น ได้รับความคุ้มครอง และได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมยิ่งขึ้น⁴ แต่จากการศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องผู้ศึกษาพบว่ามีปัญหาที่สำคัญดังต่อไปนี้

³มนต์ชัย จงไกรรัตนกุล, “ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546,” (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2557), หน้า 40-43.

⁴สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, เอกสารประกอบการพิจารณา ร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา (ฉบับที่...) พ.ศ.พ. 16/2564, [Online], Available URL: <https://document.senate.go.th/approve/930.pdf>, 2568 (เมษายน, 1).

ปัญหาประการแรก ปัญหาการไม่มีการกำหนดให้นำเครื่องมือทางเทคโนโลยีมาช่วยในการดูแลความปลอดภัยของพยาน

พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2565 กำหนดมาตรการคุ้มครองความปลอดภัยของพยานในคดีอาญา แบ่งออกเป็นสองประเภทหลัก ได้แก่ มาตรการทั่วไปและมาตรการพิเศษ โดยพิจารณาจากลักษณะและความร้ายแรงของคดี รวมถึงสถานภาพของพยาน โดยมาตรการทั่วไปในการคุ้มครองตามมาตรา 6 ใช้กับคดีอาญาทั่วไปซึ่งไม่มีความซับซ้อนสูง และไม่ก่อให้เกิดผลกระทบร้ายแรงต่อสังคมส่วนรวม โดยสำนักงานคุ้มครองพยานจะพิจารณาและกำหนดมาตรการที่เหมาะสมกับลักษณะคดีและสถานภาพของพยานแต่ละราย เช่น การจัดให้พยานพำนักอยู่ในสถานที่ปลอดภัย การปกปิดข้อมูลส่วนบุคคลของพยานไม่ว่าจะเป็นชื่อนามสกุล ที่อยู่ ภาพถ่าย หรือข้อมูลอื่นใดที่อาจนำไปสู่การระบุตัวตนของพยานได้ เป็นต้น ส่วนมาตรการพิเศษตามมาตรา 10 ขก ระดับความเข้มข้นของการดูแลพยานขึ้นมาจากมาตรการทั่วไป โดยใช้กับประเภทคดีที่มีความร้ายแรงสูงหรือคดีที่มีความเกี่ยวข้องกับองค์กรอาชญากรรมหรือเครือข่ายอาชญากรรม ซึ่งอาจกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของสังคมหรือความมั่นคงของรัฐ เช่น คดีก่อการร้าย คดีเกี่ยวกับองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ คดีค้ายาเสพติด โดยมาตรการพิเศษนี้อาจประกอบด้วย การย้ายถิ่นฐานของพยานไปยังสถานที่ใหม่ การจัดหาที่พักอาศัยที่เหมาะสมและปลอดภัย การเปลี่ยนชื่อ นามสกุลของพยาน การจัดเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยให้แก่พยานในช่วงเวลาที่จำเป็น เป็นต้น จากบทบัญญัติข้างต้น เห็นได้ว่าเน้นเพียงมาตรการด้านกายภาพเท่านั้น แต่ยังไม่มีการบัญญัตินำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการป้องกันหรือเสริมสร้างความมั่นคงแก่พยานเลยแม้แต่น้อย ไม่ว่าจะเป็นการดูแลรักษาความปลอดภัยในที่พักอาศัยของพยาน ยังไม่มีกฎหมายบัญญัติให้มีการติดตั้งอุปกรณ์รักษาความปลอดภัยในที่พักอาศัย ติดตามกล้องวงจรปิด การดูแลความปลอดภัยระหว่างการเดินทาง ยังไม่มีกฎหมายบัญญัติให้ติดตั้งระบบกำหนดตำแหน่งบนพื้นโลก(GPS) ในรถยนต์ที่ต้องใช้ในการขับขี่ ไม่ว่าไปที่ทำงานหรือไปศาล รวมถึงไม่มีกฎหมายบัญญัติให้การติดตามควบคุมการสื่อสารทางโทรคมนาคม หรือแม้กระทั่งการประสานงานเปลี่ยนหมายเลขเบอร์โทรศัพท์ให้แก่พยาน หรือให้พยานใช้หมายเลขโทรศัพท์ที่ไม่สามารถติดตามได้ รวมถึงการจัดหาอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์สำหรับแจ้งเตือนเหตุฉุกเฉิน เป็นต้น ช่องว่างนี้สะท้อนว่ากฎหมายไทยยังมีข้อจำกัดในการนำเทคโนโลยีมาสนับสนุนการคุ้มครองพยานอย่างรอบด้าน

จากที่ได้ทำการศึกษาพบว่า กฎหมายคุ้มครองพยานยังไม่สอดคล้องกับมาตรฐานสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศที่ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีสมาชิก โดยเฉพาะอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร (The United Nations Convention against Transnational Organized Crime) ซึ่งประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นภาคีในอนุสัญญานี้ โดยรับรองสิทธิของพยาน ในมาตรา 24 ที่กำหนดให้รัฐภาคีต้องดำเนินมาตรการที่เหมาะสมภายใต้ขอบเขตความสามารถของตน เพื่อ

คุ้มครองพยานจากการข่มขู่หรือการตอบโต้ โดยจัดให้มีการคุ้มครองอย่างมีประสิทธิภาพแก่พยานในกระบวนการพิจารณาคดีอาญา อีกทั้งไม่เป็นไปตามแนวปฏิบัติที่ดีในการคุ้มครองพยานในการดำเนินคดีอาญาที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมองค์กรของสำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (The United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC) of these good practices for the protection of witnesses in criminal proceedings involving organized crime) ซึ่งเป็นมาตรฐานสากลในระดับระหว่างประเทศที่ควรยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติ และเป็นแนวทางให้แก่สมาชิกที่อยู่ในอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 ด้วยเช่นกัน แนวปฏิบัติที่ดีในการคุ้มครองพยานได้กำหนดสิทธิที่พยานควรได้รับการคุ้มครอง คือสิทธิในความปลอดภัยในชีวิตและร่างกาย ซึ่งมาตรการคุ้มครองพยานในกรณีที่ไม่ได้มีความร้ายแรงเป็นพิเศษ จึงได้มีมาตรการทางเลือกมาช่วยเสริมเป้าหมายลดความเสี่ยงการถูกข่มขู่คุกคาม โดยไม่ต้องถึงขั้นต้องใช้มาตรการพิเศษในการเปลี่ยนชื่อ หรือย้ายที่อยู่พยานอย่างถาวร โดยมาตรการทางเลือกดังกล่าว ได้กำหนดไว้ในกรณีที่อยู่ในภาวะเสี่ยงต่อภัยคุกคามจากการให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่สอบสวนในคดีอาญา ซึ่งมาตรการที่นำมาใช้ได้แก่ การเปลี่ยนหมายเลขโทรศัพท์ของพยาน หรือการให้ใช้หมายเลขโทรศัพท์ที่ไม่สามารถติดตามได้ การควบคุมการติดต่อสื่อสารของพยาน ทั้งทางไปรษณีย์และโทรศัพท์ การติดตั้งอุปกรณ์รักษาความปลอดภัยในบ้านพัก เช่น ประตูนิรภัย ระบบสัญญาณกันขโมย หรือรั้วนิรภัย การจัดหาอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์สำหรับแจ้งเตือนเหตุฉุกเฉิน หรือโทรศัพท์มือถือที่สามารถติดต่อหมายเลขฉุกเฉินได้ทันที เป็นต้น มาตรการเหล่านี้เป็นทางเลือกที่มีประสิทธิภาพในการสร้างความมั่นใจและลดความเสี่ยงให้แก่พยาน ซึ่งประเทศไทยมีทรัพยากรด้านเทคโนโลยีอยู่ในระดับหนึ่ง และมีการใช้เทคโนโลยีในด้านอื่น ๆ เช่น การเฝ้าระวังอาชญากรรมผ่านกล้องวงจรปิด จึงไม่อาจอ้างได้ว่าไม่มีขีดความสามารถ เพียงพอสำหรับใช้เทคโนโลยีในการคุ้มครองพยาน การไม่บัญญัติมาตรการเทคโนโลยีไว้ในกฎหมายภายใน จึงเป็นการละเลยพันธกรณีอย่างไม่มีเหตุผลอันชอบธรรม เป็นต้น

เมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายของต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศบราซิลและประเทศอินเดีย พบว่าประเทศเหล่านี้ ได้กำหนดเรื่องการนำเทคโนโลยีมาเป็นมาตรการในการช่วยคุ้มครองพยาน กล่าวคือประเทศบราซิล ได้ตราพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานและผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรม พ.ศ. 2542 (LEI Nº 9.807, DE 13 DE JULHO DE 1999) ซึ่งกำหนดมาตรการคุ้มครองพยานไว้ในมาตรา 7 ไม่ว่าจะเป็นการจัดให้มีการปลอดภัยในที่พักอาศัย รวมถึงการควบคุมการติดต่อสื่อสารทางโทรคมนาคม การคุ้มกันและอำนวยความสะดวกในการเดินทาง การย้ายที่พักหรือจัดหาที่พักชั่วคราว ส่วนประเทศอินเดีย โครงการคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2561 (Witness Protection Scheme, 2018) ก็ได้กำหนดมาตรการคุ้มครองพยาน ไว้ในข้อ 7 เช่น การป้องกันไม่ให้พยานเผชิญหน้ากับจำเลย การควบคุมการสื่อสาร การเปลี่ยนหมายเลขโทรศัพท์ การติดตั้งอุปกรณ์รักษาความปลอดภัยในบ้าน เป็นต้น

ปัญหาประการที่สอง ปัญหาเกี่ยวกับการไม่มีการให้ความช่วยเหลือพยานทางด้านจิตวิทยา

มาตรา 13 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 และพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา (แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2) พ.ศ. 2565 ตามบทบัญญัตินี้กำหนดให้มีการจัดตั้งสำนักงานคุ้มครองพยานขึ้นในสังกัดกระทรวงยุติธรรม ทำหน้าที่เป็นหน่วยงานหลักในการกำกับ ดูแล และดำเนินการเกี่ยวกับการคุ้มครองพยาน ทั้งในมาตรการทั่วไปและมาตรการพิเศษ ตลอดจนกำหนดหน้าที่ในการประสานงานกับหน่วยงานอื่นทั้งภาครัฐและภาคเอกชนเพื่อให้การคุ้มครองเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการดำเนินงานดังกล่าวครอบคลุมถึงการจัดให้มีแนวปฏิบัติที่เหมาะสมต่อพยาน การฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้านการคุ้มครองพยาน และการแลกเปลี่ยนข้อมูลที่เป็นต่อการปฏิบัติงานร่วมกันในระดับหน่วยงาน นอกจากนี้ ตามบทบัญญัตินี้ยังได้ขยายขอบเขตของการคุ้มครองจากระดับความปลอดภัยทางกายภาพของพยาน ไปสู่การคำนึงถึงผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมที่อาจเกิดขึ้นจากการที่บุคคลเข้ามาทำหน้าที่เป็นพยานในคดีอาญา กล่าวคือ หากพยานหรือบุคคลใกล้ชิดของพยาน ได้แก่ คู่สมรส บิดามารดา บุตร หรือบุคคลที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดเป็นต้น ต้องประสบความเดือดร้อนหรือผลกระทบจากการมาเป็นพยานจนไม่สามารถดำรงชีวิตได้ตามปกติ สำนักงานคุ้มครองพยานย่อมมีอำนาจในการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดให้ความช่วยเหลืออย่างเหมาะสม ทั้งในด้านการศึกษา การรักษาพยาบาล การฝึกอาชีพ การจัดหางาน และการให้ความช่วยเหลือด้านการเงินตามความจำเป็น ทั้งนี้ ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์และระเบียบที่กระทรวงยุติธรรมกำหนด

จากการศึกษาพบว่า กฎหมายไทยในปัจจุบันเรื่องมาตรการคุ้มครองความปลอดภัยพยานยังไม่มีบทบัญญัติให้ความช่วยเหลือทางด้านจิตวิทยาให้แก่พยาน โดยมาตรา 13 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) กำหนดให้มีความช่วยเหลืออย่างเหมาะสม ในด้านการศึกษา การรักษาพยาบาล การฝึกอาชีพ การจัดหางาน และการให้ความช่วยเหลือด้านการเงินตามความจำเป็น แต่กลับยังมิได้มีบทบัญญัติใดที่กล่าวถึงการให้ความช่วยเหลือทางด้านจิตใจหรือจิตวิทยาแก่พยานอย่างชัดเจน ทั้งที่พยานจำนวนมากในคดีอาญามักตกอยู่ภายใต้สถานการณ์ที่ส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อสภาพจิตใจ โดยเฉพาะในคดีอาญาที่มีลักษณะร้ายแรง ไม่ว่าจะเป็นในคดียาเสพติด คดีองค์กรอาชญากรรม หรือคดีความมั่นคง ย่อมมีโอกาสถูกข่มขู่ คุกคาม หรือแม้กระทั่งถูกทำร้ายทั้งทางร่างกายและจิตใจ ความกลัวว่าจะเกิดอันตรายต่อตนเองหรือบุคคลในครอบครัวอันใกล้ชิด ส่งผลให้พยานต้องตกอยู่ในภาวะความเครียด ความหวาดระแวง ความวิตกกังวล หรือแม้แต่ภาวะซึมเศร้า และหากพยานถูกกันตัวไปอยู่ในสถานที่ปลอดภัย ก็ยังอาจเกิดความโดดเดี่ยว สูญเสียการติดต่อกับสังคม ทำให้ไม่สามารถใช้ชีวิตตามปกติสุขได้ ความกดดันดังกล่าวล้วนเป็นภาวะที่ส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจของพยานอย่างมาก การขาดกลไกในการดูแลจิตใจหรือให้คำปรึกษาทางจิตวิทยาจึงอาจทำให้พยานขาดความเชื่อมั่นในระบบคุ้มครองของรัฐ และหลีกเลี่ยงที่จะให้ความร่วมมือกับกระบวนการยุติธรรม อันเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินคดี การมี

มาตรการช่วยเหลือด้านจิตใจจึงมีความจำเป็นทั้งในแง่การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของพยาน และการสนับสนุนประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรม

การที่บทบัญญัติกฎหมายคุ้มครองพยานดังกล่าว มิได้กำหนดให้มีมาตรการให้ความช่วยเหลือดูแลทางด้านจิตวิทยาแก่พยานไว้ ย่อมไม่เป็นไปตามแนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาเรื่องหลักการคุ้มครองสิทธิของบุคคล ที่มุ่งเน้นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลในกระบวนการยุติธรรมไม่ว่าจะเป็นผู้เสียหาย หรือพยาน โดยยึดหลักการสำคัญของรัฐธรรมนูญและกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เช่น สิทธิของผู้เสียหายในการได้รับการเยียวยา ฟ้นฟูทั้งร่างกายและจิตใจ รวมทั้งสิทธิของพยานในการได้รับความคุ้มครองด้านความปลอดภัยและการปฏิบัติอย่างเหมาะสม อันเป็นหลักประกันขั้นพื้นฐานในการรักษาความยุติธรรมแก่บุคคลและสังคมอย่างสมดุล⁵

อีกทั้งไม่เป็นไปตามแนวคิดสากลเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 ข้อ 24 ที่กำหนดให้รัฐภาคีต้องดำเนินมาตรการที่เหมาะสมภายในขอบเขตของกฎหมายภายในของตน ซึ่งอนุสัญญาดังกล่าวได้มีการกำหนดสิทธิของพยานและผู้เสียหายไว้ ไม่ว่าจะเป็นสิทธิในความปลอดภัยในชีวิตและร่างกาย แก่พยานที่ถูกคุกคามข่มขู่ กระทำรุนแรง หรืออยู่ในภาวะเสี่ยงสูงที่อาจเกิดอันตรายไม่ว่าแก่ตนเองหรือครอบครัว รวมทั้งบุคคลใกล้ชิด ซึ่งการคุ้มครองไม่เพียงกายภาพเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการดูแลสุขภาพจิตใจ ในกรณีที่พยานเผชิญกับความเครียดกระทบต่อจิตใจจากการเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดี เพื่อให้พยานสามารถปฏิบัติหน้าที่ของตนได้อย่างเต็มที่ภายใต้สภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและเป็นธรรม⁶

ทั้งนี้ยังอาจถือได้ว่าบทบัญญัตินี้ดังกล่าวไม่สอดคล้องกับหลักการพื้นฐานของสิทธิมนุษยชน ซึ่งมีเป้าหมายในการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ปลอดภัย และสวัสดิภาพของบุคคลทุกคนที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งตามแนวคิดสิทธิมนุษยชนในระดับสากล อาทิ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 (Universal Declaration of Human Rights) และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 (ICCPR) ได้ระบุหลักการสำคัญว่าทุกคนมีสิทธิได้รับการปฏิบัติด้วยความเคารพในศักดิ์ศรี และมีสิทธิได้รับการคุ้มครองอย่างเท่าเทียมในกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีของพยานซึ่งมักต้องเผชิญกับความเครียด ความวิตกกังวล หรือภัยคุกคามจากการเข้าร่วมในการให้ข้อมูลต่อศาลหรือเจ้าหน้าที่รัฐ ดังนั้น เมื่อกฎหมายคุ้มครองพยานของประเทศไทยไม่มีบทบัญญัติที่ให้สิทธิหรือจัดให้มีมาตรการฟื้นฟูหรือสนับสนุนด้านจิตวิทยาแก่พยาน ย่อมถือเป็นช่องว่างที่ขัดกับแนวคิด

⁵วันชัย ศรีนวนนัต, แนวทางการคุ้มครองพยานในคดีอาญาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, (กรุงเทพฯ: วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, 2542), หน้า 5-6.

⁶มนต์ชัย จงไกรรัตนกุล, เรื่องเดิม, หน้า 77-79.

สิทธิมนุษยชนในแง่ของการไม่คุ้มครองศักดิ์ศรีของพยานอย่างเหมาะสม และไม่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมอย่างปลอดภัยและสมบูรณ์ในกระบวนการยุติธรรม

การเปรียบเทียบกับกฎหมายของประเทศบราซิล และประเทศบอสเนียและเฮอร์เซโกวีนา พบว่าประเทศเหล่านี้ได้กำหนดเรื่องการดูแลเยียวยาทางด้านจิตใจให้แก่พยาน กล่าวคือประเทศบราซิล ได้ตราพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานและผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรม พ.ศ. 2542 (LEI Nº 9.807, DE 13 DE JULHO DE 1999) ซึ่งกำหนดมาตรการคุ้มครองพยานไว้ในมาตรา 7 ข้อ VII – การให้การสนับสนุนและความช่วยเหลือในด้านสังคม การแพทย์ และจิตวิทยา ส่วนประเทศบอสเนียและเฮอร์เซโกวีนา พระราชบัญญัติว่าด้วยโครงการคุ้มครองพยานในประเทศบอสเนียและเฮอร์เซโกวีนา พ.ศ. 2557 (Witness Protection Programme Law in Bosnia and Herzegovina 2014) ก็ได้กำหนดมาตรการคุ้มครองพยาน ไว้ในมาตรา 12 เรื่องการให้ความช่วยเหลือที่จำเป็นแก่พยาน หรือบุคคลใกล้ชิดของเขา ในระหว่างช่วงเวลาที่มีการใช้มาตรการคุ้มครอง โดยรวมถึงความช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจ กฎหมาย การแพทย์ จิตวิทยา และสังคม จนถึงเวลาที่เขาสามารถดำรงชีวิตได้ด้วยตนเองอย่างอิสระ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเข้าใจเชิงลึกต่อสภาพความเปราะบางของพยานในกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะผู้ที่ต้องเผชิญกับแรงกดดัน ความกลัว หรือภาวะบอบช้ำทางจิตใจจากการให้การในคดีที่มีความรุนแรงหรือเกี่ยวข้องกับอาชญากรรมร้ายแรง การกำหนดให้มีความช่วยเหลือทางจิตวิทยาโดยเฉพาะนั้น ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของการคุ้มครองพยานในเชิงมนุษยธรรม เนื่องจากพยานในคดีอาญามักเผชิญกับความเครียด วิตกกังวล หรือแม้กระทั่งภาวะซึมเศร้า อันเนื่องมาจากบทบาทในการให้การหรือความกลัวในการตกเป็นเป้าหมายของผู้กระทำความผิด การให้การดูแลทางจิตวิทยาจึงไม่เพียงเป็นการช่วยให้พยานสามารถรับมือกับภาวะเหล่านี้ได้ แต่ยังเป็นกลไกสำคัญในการรักษาความมั่นคงทางจิตใจเพื่อให้พยานสามารถเข้าร่วมกระบวนการยุติธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ยังได้วางกรอบความรับผิดชอบของรัฐไว้อย่างชัดเจนว่า การให้ความช่วยเหลือจะต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตที่จำเป็นเท่านั้น โดยไม่เกินกว่าจำนวนเงินที่เพียงพอสำหรับการดำรงชีวิต และการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทางสังคมใหม่

ปัญหาประการที่สาม ปัญหาการนำวิธีการแปลงหน้าแปลงเสียงมาใช้เป็นมาตรการพิเศษในการสืบพยานบุคคลในคดีอาญา

กฎหมายไทยในปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับการสืบพยานดังกล่าวยังไม่มีการนำระบบแปลงหน้าแปลงเสียงมาใช้เป็นมาตรการพิเศษตามมาตรา 10 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) ในการสืบพยานในคดีอาญาที่มีความร้ายแรงตาม มาตรา 8 พบว่ามีเพียงบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 230/1 และ มาตรา 172 ตรี ที่กำหนดให้มีการเบิกความโดยจัดให้มีการถ่ายทอดภาพและเสียงในลักษณะการประชุมทางจอภาพได้เมื่อมีเหตุจำเป็นหรือเพราะความหวาดกลัวของพยานบุคคลที่มีต่อจำเลย ซึ่งเป็นมาตรการในการคุ้มครองพยานบุคคลในชั้นศาล เพื่อไม่ให้มี

การเผชิญหน้ากับจำเลยเท่านั้น แม้ไม่ได้จัดให้พยานต้องเผชิญหน้าจำเลยโดยตรง แต่ยังทำให้จำเลยได้มีโอกาสดูหน้าพยาน อาจทำให้พยานเกิดความไม่ปลอดภัยในภายหลังจากที่มาให้การเป็นพยาน อาจต้องมานั่งหวาดระแวงกลัวโดนฆ่าหรือทำร้ายไม่ว่าด้วยวิธีการใด ทำให้เสียสุขภาพจิต ส่งผลให้พยานไม่กล้ามาให้การเป็นพยานในคดีร้ายแรงทั้งหลาย ส่งผลต่อความร่วมมือในการช่วยรัฐในการปราบปรามอาชญากรรมดังกล่าว⁷ ช่องว่างนี้สะท้อนว่ากฎหมายไทยยังมีข้อบกพร่องในการให้การคุ้มครองพยานต่อในระยะยาว

ส่วนมาตรา 10 ดังกล่าวไม่มีมาตรการในชั้นพิจารณาแต่อย่างใด การที่กฎหมายไทยขาดบทบัญญัติเกี่ยวกับการนำระบบแปลงหน้าแปลงเสียงมาใช้เป็นมาตรการพิเศษในการสืบพยานในคดีอาญาที่มีความร้ายแรง คดีอาญาที่มีลักษณะเคร่งครัดเฉพาะที่สำคัญหรือซับซ้อนเป็นพิเศษ ไม่ว่าจะเป็นคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง คดีทุจริตและประพฤติมิชอบ หรือคดีกัมพูชา เป็นต้น

จึงยังไม่สอดคล้องกับอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร (The United Nations Convention against Transnational Organized Crime) ซึ่งรับรองสิทธิของพยาน ในมาตรา 24 ที่กำหนดให้รัฐภาคีต้องดำเนินการที่เหมาะสมภายใต้ขอบเขตความสามารถของตน เพื่อคุ้มครองพยานจากการข่มขู่หรือการตอบโต้ โดยจัดให้มีการคุ้มครองอย่างมีประสิทธิภาพแก่พยานในกระบวนการพิจารณาคดีอาญา อีกทั้งบทบัญญัติดังกล่าวไม่สอดคล้องกับหลักการพื้นฐานของสิทธิมนุษยชนที่คุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ความปลอดภัย และสวัสดิภาพของบุคคลทุกคนที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมและไม่เป็นไปตามแนวปฏิบัติที่ดีในการคุ้มครองพยานในการดำเนินคดีอาญาที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมองค์กรของสำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (UNODC) และไม่สอดคล้องกับทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม ที่มีวัตถุประสงค์สร้างหลักประกันความปลอดภัยให้กับสังคม

การเปรียบเทียบกับกฎหมายของประเทศอินเดีย และประเทศบอสเนียและเฮอร์เซโกวีนา พบว่าประเทศเหล่านี้ได้กำหนดเรื่องการการเบิกความผ่านระบบวิดีโอ การบิดเบือนภาพและเสียง กล่าวคือประเทศอินเดีย มีโครงการคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2561 (Witness Protection Scheme, 2018) ซึ่งกำหนดมาตรการคุ้มครองพยานไว้ในข้อ 7 (1) การใช้ห้องพิจารณาคดีที่ออกแบบเป็นพิเศษสำหรับพยานเปราะบาง (vulnerable witness court rooms) ซึ่งมีอุปกรณ์เฉพาะ ไม่ว่าจะเป็นการถ่ายทอดวิดีโอสด กระจกมองทางเดียว ฉากกั้น เส้นทางเดินแยกต่างหากระหว่างพยานและจำเลย และอุปกรณ์สำหรับการเปลี่ยนแปลงภาพหรือเสียงของพยาน เพื่อปกปิดตัวตนของพยานให้ปลอดภัยจากการถูกตอบโต้ และไม่ให้สามารถระบุตัวตนได้ นอกจากนี้ยังรวมถึงมาตรการในการดำเนินกระบวนการพิจารณาแบบลับ ส่วนประเทศบอสเนียและเฮอร์เซโกวีนา พระราชบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองพยานที่ถูกคุกคามและพยานที่อยู่ในภาวะเปราะบาง พ.ศ.2546

⁷ ธีรพร โพธิ์ใส, การคุ้มครองพยานบุคคลในกระบวนการพิจารณาคดีอาญาของศาลไทย, [Online], Available URL: https://www.senate.go.th/assets/portals/93/fileups/272/files/Sub_Jun/11all/all38.pdf, 2568 (เมษายน, 1).

(Law on Protection of Witnesses under Threat and Vulnerable Witnesses, 2003) ก็ได้กำหนดมาตรการคุ้มครองพยาน ไว้ในมาตรา 13 เรื่องมาตรการเพิ่มเติมเพื่อการไม่เปิดเผยตัวตนของพยาน โดยใช้วิธีการปิดเบี่ยงเสียงของพยานทางอิเล็กทรอนิกส์ หรือปิดเบี่ยงภาพของพยาน หรือทั้งภาพและเสียง โดยใช้เทคโนโลยีในการส่งภาพและเสียง

บทบัญญัติดังกล่าววางหลักการคุ้มครองไว้สองลักษณะ คือ “การคุ้มครองพยานที่อยู่ภายใต้ภัยคุกคาม” หมายถึง พยานที่ตนเองหรือครอบครัวตกอยู่ในอันตรายจากการเข้าร่วมในกระบวนการพิจารณาคดี อันเนื่องมาจากการถูกข่มขู่ คุกคาม หรือการกระทำที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งเกี่ยวข้องกับคำให้การของพยาน หรือพยานมีเหตุผลสมควรในการเชื่อว่าอันตรายดังกล่าวอาจเกิดขึ้นจากการให้การ ซึ่งอาจมีมาตรการปิดบังตัวตน การจัดสถานที่ให้การที่ปลอดภัย หรือการจัดโปรแกรมคุ้มครองระยะยาว และ “การคุ้มครองพยานที่อยู่ในภาวะเปราะบาง” หมายถึง พยานที่ได้รับผลกระทบทางร่างกายหรือจิตใจอย่างรุนแรงจากเหตุการณ์ความผิด หรือผู้ที่มีภาวะจิตใจผิดปกติอย่างรุนแรง ไม่ว่าจะเป็นเด็กหรือเยาวชน ซึ่งมีความอ่อนไหวเป็นพิเศษ ต่อแรงกดดันทางจิตใจซึ่งมักเกี่ยวข้องกับสภาพจิตใจ ร่างกาย หรือประสบการณ์ของพยาน โดยจะมีมาตรการช่วยเหลือพิเศษ เช่น การให้การผ่านจอภาพ การใช้ภาษามือ การมีนักจิตวิทยาหรือผู้เชี่ยวชาญอยู่ร่วมในการให้การ ตลอดจนการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยไม่ให้พยานต้องเผชิญหน้ากับจำเลยโดยตรง เป็นต้น กฎหมายฉบับนี้แสดงให้เห็นถึงความตระหนักของรัฐต่อความปลอดภัยและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของพยาน ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการสืบค้นความจริงในกระบวนการยุติธรรม ทั้งยังสะท้อนถึงหลักสิทธิมนุษยชนและการพิจารณาคดีที่เป็นธรรมอย่างเป็นรูปธรรมอีกด้วย

ดังนั้นแล้ว เพื่อใช้ประโยชน์ทางด้านเทคโนโลยีเข้ามาช่วยดูแลความปลอดภัยให้แก่พยานได้อย่างรอบด้าน สร้างความมั่นใจให้แก่พยานว่าจะได้รับความปลอดภัยทั้งด้านร่างกายจิตใจและทำให้พยานรวมทั้งบุคคลในครอบครัวพยานได้รับความปลอดภัยในระยะยาวอย่างแท้จริง ผู้ศึกษาจึงมีข้อเสนอแนะให้แก้ไขเพิ่มเติมดังต่อไปนี้

1. ปัญหาการไม่มีการกำหนดให้นำเครื่องมือทางเทคโนโลยีมาช่วยในการเฝ้าระวังและดูแลความปลอดภัยของพยาน ไม่ว่าจะเป็นการดูแลในที่พักอาศัย การเดินทางหรือโทรคมนาคม จึงสมควรแก้ไขเพิ่มเติมดังนี้

เดิมมาตรา 10 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 และพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา (แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2) ที่บัญญัติไว้ว่า

“ให้สำนักงานคุ้มครองพยานดำเนินการเพื่อคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

(1) ย้ายที่อยู่หรือจัดหาที่พักอันเหมาะสม

(2) จ่ายค่าเลี้ยงชีพที่สมควรแก่พยาน สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานหรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยาน

(3) ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุล และหลักฐานทางทะเบียนที่สามารถระบุตัวพยาน รวมทั้งการดำเนินการเพื่อกลับคืนสู่ฐานะเดิมตามคำขอของพยานด้วย

(4) ดำเนินการเพื่อให้มีอาชีพ ให้มีการศึกษาอบรม หรือดำเนินการใดเพื่อให้พยานสามารถดำรงชีพอยู่ได้ตามที่เหมาะสม

(5) ช่วยเหลือในการเรียกร้องสิทธิที่พยานพึงได้รับ

(6) ดำเนินการให้มีเจ้าหน้าที่คุ้มครองความปลอดภัยในระยะเวลาที่จำเป็น

(7) ดำเนินการอื่นใดให้พยานได้รับความช่วยเหลือหรือได้รับความคุ้มครองตามที่เห็นสมควร

ในกรณีตามวรรคหนึ่ง (3) เมื่อหน่วยงานที่รับผิดชอบตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎรกฎหมายว่าด้วยบัตรประจำตัวประชาชน หรือกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องได้รับแจ้งจากสำนักงาน คุ้มครองพยานให้หน่วยงานดังกล่าวมีหน้าที่และอำนาจดำเนินการตามหลักเกณฑ์และวิธีการ ที่หน่วยงานนั้นกำหนด

ในกรณีที่ได้มีการดำเนินการตามวรรคหนึ่ง ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องปฏิบัติตามที่สำนักงาน คุ้มครองพยานแจ้งมา โดยให้ถือว่าข้อมูลดังกล่าวเป็นความลับ และห้ามมิให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเปิดเผยข้อมูลนั้น เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

การดำเนินการตามมาตรานี้ ให้เป็นไปตามระเบียบที่กระทรวงยุติธรรมกำหนดและให้คำนึงถึงการดำรงชีวิตตามปกติของพยานด้วย”

ให้แก้ไขเพิ่มเติมเป็น

“ให้สำนักงานคุ้มครองพยานดำเนินการเพื่อคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

(1) ย้ายที่อยู่หรือจัดหาที่พักอันเหมาะสม

(2) จ่ายค่าเลี้ยงชีพที่สมควรแก่พยาน สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานหรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยาน

(3) ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุล และหลักฐานทางทะเบียนที่สามารถระบุตัวพยาน รวมทั้งการดำเนินการเพื่อกลับคืนสู่ฐานะเดิมตามคำขอของพยานด้วย

(4) ดำเนินการเพื่อให้มีอาชีพ ให้มีการศึกษาอบรม หรือดำเนินการใดเพื่อให้พยานสามารถดำรงชีพอยู่ได้ตามที่เหมาะสม

(5) ช่วยเหลือในการเรียกร้องสิทธิที่พยานพึงได้รับ

(6) ดำเนินการให้มีเจ้าหน้าที่คุ้มครองความปลอดภัยในระยะเวลาที่จำเป็น

(7) ดำเนินการติดตั้งอุปกรณ์เฝ้าระวังและควบคุมความปลอดภัยด้วยเทคโนโลยีแก่สถานที่พักอาศัย การเดินทาง รวมทั้งโทรคมนาคม

(8) ดำเนินการอื่นใดให้พยานได้รับความช่วยเหลือหรือได้รับความคุ้มครองตามที่เห็นสมควร ในกรณีตามวรรคหนึ่ง (3) เมื่อหน่วยงานที่รับผิดชอบตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎร กฎหมายว่าด้วยบัตรประจำตัวประชาชน หรือกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องได้รับแจ้งจากสำนักงาน คຸ້ມຄອງພານ ให้หน่วยงานดังกล่าวมีหน้าที่และอำนาจดำเนินการตามหลักเกณฑ์และวิธีการ ที่หน่วยงานนั้นกำหนด

ในกรณีที่ได้มีการดำเนินการตามวรรคหนึ่ง ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องปฏิบัติตามที่สำนักงาน คຸ້ມຄອງພານแจ้งมา โดยให้ถือว่าข้อมูลดังกล่าวเป็นความลับ และห้ามมิให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเปิดเผย ข้อมูลนั้น เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

การดำเนินการตามมาตรานี้ ให้เป็นไปตามระเบียบที่กระทรวงยุติธรรมกำหนดและให้คำนึงถึงการดำรงชีวิตตามปกติของพยานด้วย”

2.ปัญหาการไม่มีการให้ความช่วยเหลือพยานทางด้านจิตวิทยา เพื่อช่วยในการฟื้นฟูเยียวยาจิตใจ ให้แก่พยานที่หวาดกลัว ด้วยเหตุที่ตนจะต้องมาให้การหรือได้มาให้การเป็นพยาน

เดิมมาตรา 13 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 และพระราชบัญญัติ คุ้มครองพยานในคดีอาญา (แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2) ที่บัญญัติไว้ว่า

“ให้จัดตั้งสำนักงานคุ้มครองพยานขึ้นในกระทรวงยุติธรรม และให้มีหน้าที่และอำนาจรับผิดชอบ เกี่ยวกับการคุ้มครองพยานตามมาตรการทั่วไปและมาตรการพิเศษ การปฏิบัติที่เหมาะสมต่อพยาน การจัดให้ มีการฝึกอบรมการคุ้มครองพยาน รวมทั้งการประสานและร่วมมือกันในการปฏิบัติงานและในด้านข้อมูลกับ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองความปลอดภัยของพยานตาม พระราชบัญญัตินี้

ในกรณีที่พยานได้มาเป็นพยาน และจากการมาเป็นพยานดังกล่าวเป็นเหตุให้พยาน สามีภริยา ผู้ บุพการี ผู้สืบสันดาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานได้รับความเดือดร้อนหรือได้รับ ผลกระทบจนไม่สามารถใช้ชีวิตได้ตามปกติ สำนักงานคุ้มครองพยานมีอำนาจประสานงานกับหน่วยงานที่ เกี่ยวข้องเพื่อพิจารณาให้ความช่วยเหลือด้านการศึกษา การรักษาพยาบาล การฝึกอบรมการจัดหางาน หรือ การจ่ายเงินดำรงชีพที่เหมาะสม ทั้งนี้ ตามระเบียบที่กระทรวงยุติธรรมกำหนด”

ให้แก้ไขเพิ่มเติมเป็น

“ให้จัดตั้งสำนักงานคุ้มครองพยานขึ้นในกระทรวงยุติธรรม และให้มีหน้าที่และอำนาจรับผิดชอบ เกี่ยวกับการคุ้มครองพยานตามมาตรการทั่วไปและมาตรการพิเศษ การปฏิบัติที่เหมาะสมต่อพยาน การจัดให้ มีการฝึกอบรมการคุ้มครองพยาน รวมทั้งการประสานและร่วมมือกันในการปฏิบัติงานและในด้านข้อมูลกับ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองความปลอดภัยของพยานตามพระราชบัญญัตินี้

ในกรณีที่พยานได้มาเป็นพยาน และจากการมาเป็นพยานดังกล่าวเป็นเหตุให้พยาน สามีภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานได้รับความเดือดร้อนหรือได้รับผลกระทบจนไม่สามารถใช้ชีวิตได้ตามปกติ สำนักงานคุ้มครองพยานมีอำนาจประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อพิจารณาให้ความช่วยเหลือด้านการศึกษา การรักษาพยาบาล การดูแลด้านจิตวิทยา การฝึกอาชีพ การจัดหางาน หรือการจ่ายเงินดำรงชีพที่เหมาะสม ทั้งนี้ ตามระเบียบที่กระทรวงยุติธรรมกำหนด”

3.ปัญหาการนำวิธีการแปลงหน้าแปลงเสียงมาใช้เป็นมาตรการพิเศษในการสืบพยานบุคคลในคดีอาญาเพื่อป้องกันมิให้จำเลยเห็นหน้าพยาน ซึ่งทำให้พยานและครอบครัวเกิดความเสี่ยงที่จะได้รับอันตรายในภายหลังที่มาให้การเป็นพยาน

ขอเสนอแนะให้เพิ่มเติมมาตรา 10/1 เป็น

“การสืบพยานในคดีตามมาตรา 8 ให้ศาลมีอำนาจอนุญาตให้ใช้เทคโนโลยีในการถ่ายทอดภาพและเสียง โดยการบิดเบือนภาพ หรือเสียง หรือทั้งภาพและเสียงของพยาน หรือใช้เทคนิคอื่นใดในการถ่ายทอดโดยพยานไม่ต้องปรากฏตัวต่อหน้าจำเลยโดยตรง เพื่อป้องกันมิให้สามารถระบุตัวตนของพยานได้ ทั้งนี้ มาตรการดังกล่าวให้นำมาใช้ได้ต่อเมื่อได้รับความยินยอมจากพยาน”

เอกสารอ้างอิง

มนต์ชัย จงไกรรัตนกุล. “ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546.” วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2557.

สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. เอกสารประกอบการพิจารณา ร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา (ฉบับที่...) พ.ศ....อ.พ. 16/2564. [Online], Available URL:

<https://document.senate.go.th/approve/930.pdf>, 2568 (เมษายน, 1).

วันชัย ศรีนวนนัต. แนวทางการคุ้มครองพยานในคดีอาญาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, 2542.

อริยพร โพธิ์ใส. การคุ้มครองพยานบุคคลในกระบวนการพิจารณาคดีอาญาของศาลไทย. [Online],

AvailableURL:https://www.senate.go.th/assets/portals/93/fileups/272/files/Sub_Jun/11all/all38.pdf, 2568 (เมษายน, 1).